

אנדי וסנדי, וורהול בניו יורק - 60 אמנים, הוריקן אחד ו"הדבר הזה שנקרא אמנות"

פורסם במגזין האינטרנטי "ערב רב"

מאת [חיה ראוכר](#)

17/11/2012

ניו יורק, יום רביעי, 31 באוקטובר, שלושה ימים להוריקן הגדול, מחילות הרכבת התחתית מלאות מים. מנהטן הדרומית מושבתת, חשוכה ומבואסת, מתה לכוס קפה חם; בצפונית יש חשמל, יש מים, האוטובוסים בחינם ואנדי וורהול במטרופוליטן. האולמות כמעט ריקים, הזדמנות לתפוס כמה צילומים של התערוכה, שומר החדר לא במקום. שומר אחר צועק מהחדר הסמוך "אסור לצלם!". אני מסתובבת עם איתן, ילד בן 5 ו-8 חודשים. בתי הספר והפארקים סגורים, והילד אוהב את המטרופוליטן. נראה לי שהתערוכה של אנדי וורהול תתאים.

התערוכה "בנוגע לוורהול: 60 אמנים, 50 שנה" עמוסה מאוד. 45 עבודות של וורהול לצד 100 עבודות של 60 אמנים אחרים, אשר יצרו, לדעת האוצר, סוג של דיאלוג עם יצירותיו: "מתחילת הקריירה שלו, אנדי וורהול הטיל צל ענק על עולם האמנות, צל שמכסה תקופה של 50 שנה". ההצבה דידקטית, שמרנית ברובה, משתרעת על פני מספר רב של חדרים, חלקם לא גדולים במיוחד. "האם אפשר לכנות את וורהול בכינוי האמן החשוב ביותר של 50 השנה האחרונות?", שואלים האוצרים מארק רוזנטל ומרלה פראטר. כדי להשיב על כך כונסו 60 אמנים, וכל אחד מהם מיוצג בתערוכה בעבודה או שתיים. בודדים, בהם ג'ף קונס, מציגים יותר. האוצר מארק רוזנטל משוכנע, בעקבות התערוכה, שורהול אחראי למה שקרוי היום "פוסטמודרניזם"; לדעתו, בשלב כלשהו בא הקץ למודרניזם, וורהול אחראי, כנראה, לסוף הזה.

מראה כללי של התערוכה

בינתיים מודיעה הקרן על שם אנדי וורהול, שתקיים ב-12 בנובמבר, בשיתוף בית המכירות כריסטיס, מכירה של 20 אלף עבודות של וורהול – ציורים, רישומים, תצלומים, הדפסים ועבודות גרפיקה. בקרן מעריכים שהמכירה תסתכם ברווח של 100 מיליון דולר לפחות. האם קיים קשר בין המכירה הזו לבין ההשתדלות של המוזיאון לבדוק בתערוכה ענקית האומנם אנדי וורהול הוא האמן החשוב ביותר ב-50 השנה האחרונות? אולי.

בשנות ה-60 מוותר וורהול על כתב היד הציורי – שהיה חשוב לראושנברג ולג'ספר ג'ונס – ויוצא בגלוי מהארון ובכך מקדם את נושא ההומוסקסואליות; הוא מעדיף דימויים שאולים מהמדיה על פני

דימויים מקוריים של ביטוי אישי; הוא מוותר על הציור ומגלה את האפשרויות הגלומות בהדפס המשי: מהיר יותר, זריז וחשוב מכל – אפשר לשכפל מספר רב של דימויים ולהציגם זה לצד זה. וורהול, כמו אמני פופ-ארט אחרים בני זמנו, מגיב בעוצמה לעולם הפרסום ומטשטש את הגבולות המוכרים בין מוצרים תעשייתיים לאמנות. הוא עושה את זה שטוח יותר, מכני יותר: הוא מכפיל ומייצר סדרות של אותו דימוי, כמו פס ייצור תעשייתי ומשתמש ברדי מייד. כך נוצרו הדימויים המפורסמים של בקבוקי הקוקה קולה, של קופסאות מרק קמפבל, של קופסאות ברילו, של הדולר האמריקאי ושל אלילי תרבות כמו מרילין מונרו, אלביס פרסלי וג'קלין קנדי. וורהול הבין במיתוג ובחשיבותו בעולם הפוסטמודרני, שבו התעשייה משקיעה במיתוג המוצר יותר מאשר בייצור המוצר עצמו. בשלב מסוים הפכה דמותו האקסצנטרית הבלונדינית למותג אף היא. וורהול האמן-הכוכב שבר מוסכמות והציע להדפיס פורטרט בהדפס משי לכל מי שמוכן לשלם עבורו 50 אלף דולר. ב-1975 הוא מצהיר שפניו לכיוון מפתיע אף יותר: "אחרי שעשיתי את הדבר הזה שנקרא אמנות, או איך שקוראים לזה, אני פונה לאמנות של עסקים. להיות טוב בעסקים זו האמנות המאתגרת והמרתקת ביותר".

עבודות של ג'ף קונס ואנדי וורהול

בסרט "קללת המונה ליזה", מבקר האמנות רוברט יוז אומר לאלברטו מוגרבי, אחד האספנים הגדולים ביותר של וורהול כיום, את דעתו על וורהול: "הוא היה אחד האנשים הטיפשים ביותר שפגשתי בחיי, כי לא היה לו שום דבר להגיד". יכול להיות שלאיש ה"טיפש" הזה אכן לא היה הרבה להגיד, אבל הייתה לו, כנראה, יכולת יוצאת דופן להניח את היד על הדופק של האמנות העכשווית בזמן אמת ולנבא את עתידה. שני משפטי המפתח שלו – "הדבר הזה שנקרא אמנות" ו"האמן כאיש עסקים" – ניבאו, לדעתי, את מה שקורה היום בעולם האמנות. "הדבר הזה שנקרא אמנות" הוא אותו סימן שאלה גדול שמתעורר בי בכל פעם מחדש כשאני מתבוננת בפרקטיקות הניכוס של ג'ף קונס ודמיאן הירסט, המעוררות בי שאלות אתיות: לאור העובדה כי דמיאן הירסט משתמש באמנות שנעשית בידי אחרים, חלקם בעלי כתב יד מובהק, האם לא מדובר כאן בגנבה?

מאז דושאן האמנות מתירה ניכוס של רדי מייד. אמן כבר לא צריך עוד ליצור יצירה מקורית משלו, די בזה שהוא מצביע ולוקח, שואל ומנכס. כיום הפרקטיקה הזו כבר הפכה היום למגפה: כל זב חוטם מרשה לעצמו להצביע ולקחת, לשאול ולנכס ועל הדרך לקרוא לעצמו אמן. אך על דבר אחד יש תמימות דעים בקשר לג'ף קונס ולדמיאן הירסט – שניהם אנשי עסקים מוכשרים. קונס עושה זאת בכוחות עצמו, ולהירסט יש מנהל עסקים מבריק. שניהם רואים באמנות חלק משיטה קפיטליסטית – סחורה שההון הסימבולי שלה הופך מיד לכסף של ממש. ג'ף קונס למד אמנות בבית הספר לאמנות של שיקגו והושפע מאוד ממורהו אד פשקה. ב-1977 עבר לניו יורק ועבד במומה כאיש שיווק בדסק המנויים. ב-1980 קיבל רישיון למכור מניות והפך לברוקר בוול סטריט. הוא עבד בחברת הברוקרים של קלייטון ולאחר מכן בסמיט וברני. כישוריו כברוקר, העבודה במומה והעובדה שבילדותו נהג לעבור

מדלת לדלת ולמכור ממתקים כדי להשיג לעצמו דמי כיס – כל אלה הכשירו אותו, כנראה, להגשים את מורשת וורהול: "להיות טוב בעסקים זו האמנות המתגרת והמרתקת ביותר".

בתערוכה מוצגת עבודה מוקדמת של קונס מ-1981: שני שואבי אבק מעל מנורת פלורוסנט בתוך קופסת פרספקס שקופה. קונס עוסק כאן בניכוס פשוט ולא כל כך מקורי של רדי מייד – השקעה של 500 דולר בשואב אבק יכולה להניב 50 אלף דולר, אם יודעים כיצד לתמרן בתוך הפוליטיקה והסוציולוגיה של עולם האמנות: להכריז על שואב האבק כיצירת אמנות גבוהה באמצעות סימון, הצבעה וניכוס ולהציבה במוזיאון. טכניקות הניכוס של קונס משתכללות עם הזמן. את מקומם של דימויים תעשייתיים תופסים דימויים עסיסיים הלקוחים מתרבות הקיטש: כלבלבים, פרחים, דובונים, חזירונים, צעצועים – הכל מתוק מאוד, כמו אותם ממתקים שנהג למכור בילדותו. הם עשויים פורצלן, קרמיקה ועץ, ומיוצרים עבורו על ידי בעלי מלאכה מיומנים. ב-1991 יעשה קונס אתנחתה קטנה לצורך תיעוד הרומן שלו עם צ'יצ'ולינה, והפעם זה יהיה זה קיטש של פורנו רך.

ג'ף קונס – "טינת הבנאליות", עץ צבוע, 1988

בתערוכה מוצגת עבודה נוספת של קונס – "טינת הבנאליות" ("Ushering in Banality"). זהו פסל עץ צבוע מ-1988, המציג חזירון שסרט ירוק לצווארו וסביבו שני מלאכים בלונדינים וילד קטן. העבודה היא חלק מהסדרה "בנאליות", שעבורה העסיק קונס בתי מלאכה בגרמניה ובאיטליה שהייתה להם מסורת ארוכה בייצור עבודות פורצלן ועץ. הסדרה נמכרה במיליוני דולרים. אכן, קונס הוא הממשיך הגדול של וורהול: גם לו יש "בית חרושת" עם פס ייצור – סטודיו ענק בן 1,500 מ"ר בצ'לסי, שבו עובדים 90 אסיסטנטים המייצרים אמנות בשיטה של צביעה לפי מספרים; גם הוא מנהל אימפריה כלכלית שמגלגלת מאות מיליוני דולרים; וכמו וורהול, הוא לא אמן במובן המסורתי, הוא תופעה. האם וורהול הוא האמן החשוב ביותר של 50 השנה האחרונות? אולי, כי הוא הוליד את ג'ף קונס.

אני עומדת מול יצירה של קונס: ארבעה כלבלבים עשויי פורצלן לבן ועטורים זרי פרחים צבעוניים. מעליה שני קנבסים קטנים של וורהול עם הדפסי פרחים, ארבעה בכל אחד. העבודות משאירות אותי אדישה. אני מחליטה לרדת שתי קומות כדי לשוב ולראות את פסלי הטרסה-קוטה הקטנים והנפלאים של ברניני, עבודות וירטואוזיות מרגשות של אמן שלא בחל במלאכת יד, והכין במו ידיו סקיצות מדהימות לפסלי השיש הגדולים שלו.

אני שקועה בשרעפיי, כמעט שוכחת שיש איתי ילד, איתן בן 5 ו-8 חודשים. הילד רץ קדימה, עובר מהר ליד המוצגים, מתעכב בעיקר ליד מסכים ותמונות נעות. הוא ילד דיגיטלי (כך מגדירה התערוכה "100 שנות ילדות" במומה את הילדים של היום) – מגיב באופן חזק למסכים ולתמונות הנעות, ונעצר ליד עבודת וידיאו של קאלופ לינזי מ-2006 – שני טרנסווסטיטים: האחד גבר שחור בעל פאה בלונדינית נשית לבוש שמלה פרחונית, האחר גבר לבן בעל חזה שעיר לבוש שמלת ערב מהודרת. השניים מנהלים שיחה בעגה מתפנקת על נושא לא ברור. הדיאלוג עם וורהול ברור: הומוסקסואליות, מגדר והתחפשות.

הילד עובר הלאה, מתעכב ליד פסל של מאוריצייו קטלאן. בובת שעווה ריאליסטית של אישה עירומה, ברונטית יפהפייה, המגיחה מהקיר וחופנת בידיה זוג שדיים מפואר. הילד מוקסם, סקרן, מביט בהשתאות ושואל אם זאת הלנה מטרויה, האישה הכי יפה בעולם. "לא, זאת לא הלנה מטרויה", אני עונה. "בסרט 'הלנה מטרויה' האישה הכי יפה בעולם היא בלונדינית, ולא אישה הזאת קוראים סטפני והיא עשויה שעווה". אני מנסה להבין את הקשר בין "סטפני" לוורהול. קטלאן אומר בקטלוג: "בעיניי וורהול אינו ציור או סרט או עבודת אמנות. הוא בעיקר וורהול – השיער שלו, המראה שלו, העובדה שאי אפשר לנתח את עבודתו באמצעות מדיה או סגנון. הוא פיתח שיטה ואולי עמדה, פאה, תחפושת, מסכה, אשר כיסתה יותר מאשר גילתה. אפשר לקרוא לזה שיטה כי בנה שפה שבה כל אמצעי הביטוי, המשפטים והמחוות, התאימו נכון והיה בהם היגיון פנימי. אני קורא לזה סגנון, היכולת לשים את היד על דברים ולעשות אותם שלך, בין שורהול עשה ציורים, סרטים, פוסטרים או צילומי פולרואיד, הוא תמיד עשה וורהולים. בכל פעם שעשה משהו הוסיף נדבך חדש לעולם. זה מה שגדול בוורהול, הדרך שבה הוא חלחל לתוך עולמנו. כמעט אי אפשר להפריד בין וורהול וחיי היומיום שלנו. אי אפשר וגם חסר תועלת לנסות".

מאוריצייו קטלאן – "סטפני", 2003. שעווה, צבע שער סינטטי, זכוכית ומתכת

הילד עוצר, סקרן, ליד ערמת סוכריות צבעוניות שיוצרות מעין פירמידה בפינת החדר. עבודה של פליקס גונזלס-טורס מ-1991. הסוכריות נארזו בנפרד בנייר צלופן. האם זה אומר שיש בפנים שוקולד משובח, אני תוהה. הדיאלוג של העבודה עם וורהול הוא כנראה על הבנאלי והיומיומי. ושוקולד משובח הוא לא בנאלי, הוא מעדן. כנראה יש בפנים סתם סוכריות. לצופים מותר לקחת סוכרייה מהערמה, אחת לאיש. איתן לוקח אחת ואוכל מיד. את שלי נשמור כדי לשים בתיבת האוצרות שלו.

איתן מגלה את החדר של הפרות והכריות המעופפות. קירות החדר מכוסים בטפט המורכב מסדרת הדפסי משי של ראש פרה סגול על רקע צהוב. "טפט פרה", עבודה של וורהול מ-1966. במרכז החדר עבודה אחרת של וורהול מ-1966, "ענני כסף": כריות מרובעות גדולות מפוליאסטר כסוף ממולאות בהליום. למעלה, בפינות החדר, ארבעה מאווררים מעיפים את הכריות הכסופות ברוח. הילד מאושר. מותר לגעת ומותר להעיף את הכריות למעלה. אבל לא חזק מדי, אומר השומר. בחדר הסמוך עבודה של גרהרד ריכטר: ציור של פרה, שמן שחור-לבן על בד, שעליו כתוב בגרמנית "Kuh", פרה. איתן משחק בכיף במשך 15 דקות רצופות בחדר הריק. הילד מקבל 15 דקות על הבמה, לבד עם אנדי וורהול.